

LÁSZLÓ

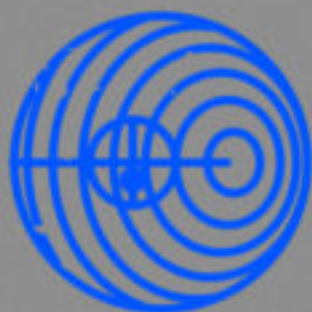
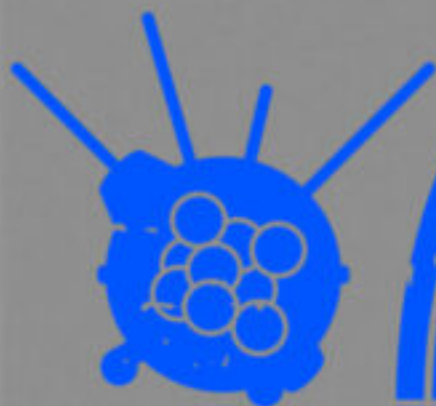
KRASZNAHORKAI

SVET

BEŽI

BRAK

PREKLAD
GABRIELA MAGOVÁ

BR&K

SVET
BEŽÍ

LÁSZLÓ
KRASZNAHORKAI

LÁSZLÓ

KRASZNAHORKAI

SVET

BEŽÍ

BRATISLAVA

LÁSZLÓ

KRASZNAHORKAI

SVET

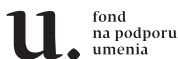
BEŽI

BRAK

PREKLAD
GABRIELA
MAGOVÁ

Publikácia vznikla vďaka štipendijnému programu Fondu na podporu umenia. Preklad publikácie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Slovak translation © Gabriela Magová

© BRAK

© 2013 by László Krasznahorkai

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy nesmie byť reprodukováná, uchovávaná v rešeršných systémoch alebo prenášaná akýmkoľvek spôsobom vrátane elektronického, mechanického, fotografického či iného záznamu bez predchádzajúceho písomného súhlasu autora, respektíve vydavateľa.

All rights reserved. This publication may not be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise without the prior permission of the copyright owner.

ISBN 978-80-8286-012-5

ON

I. HOVORÍ

BLÚDENIE POSTOJAČKY

Treba odtiaľto odísť, lebo toto nie je to miesto, kde sa dá byť a kde sa oplatí zostať, lebo toto je miesto, odkiaľ treba pre jeho neznesiteľnú, neúnosnú, chladnú, ponurú, nevlúdnu a smrteľnú ťažobu utiecť, vziať kufre, predovšetkým kufre, presne dva kufre budú stačiť, uložiť do nich všetko, zacvaknúť zámky a potom chytro k šustrom na podrážky, podrážky a znovu len podrážky, lebo bude treba baganče, pár bagančí, to v každom prípade, poriadne baganče a dva kufre budú stačiť, s nimi už môžeme vyraziť, pokiaľ vieme, kde presne je miesto, na ktorom sa práve nachádzame – lebo toto je prvé –, treba teda určitú schopnosť, celkom praktickú znalosť, a nie dajaký triafajúci pocit či akési hmlisté oné hlboko v srdci, aby sme určili, kde práve sme, a podľa toho zvolili správny smer, akýsi zmysel, akoby sme mohli vziať do rúk zvláštny orientačný prístroj, pomocou ktorého vieme stanoviť, že tak teda v priestore sa nachádzame tu a tu, zhodou okolností v jednom obzvlášť neznesiteľnom, neúnosnom, chladnom, ponurom, nevlúdnom a smrteľnom priesečníku, odkiaľ treba odísť, lebo toto nie je miesto, kde človek dokáže byť a zostať, v tomto močaristom, skľučujúco tmavom bode priestoru sa nezmôže na nič, iba na to, aby vyslovil, že ísť a ísť okamžite, bez rozmýšľania vyraziť a neobzrieť sa, len s pohľadom upretým pred seba nasledovať vopred vytýčený smer, samozrejme, správny

smer, ktorý, zdá sa, nie je ani zďaleka také trýznivo náročné určiť, okrem prípadu, keď vysvitne, že táto praktická znalosť, tento zvláštny zmysel, vo chvíli, keď sa podarilo identifikovať súradnice onoho bodu rozpínajúceho sa od smutného k smrteľnému, zrazu len vyjaví, že „za normálnych okolností“ si povieme, že odtiaľto treba ísť tadiaľto alebo tadiaľ, čiže správny smer je buď tento, alebo jeho opak, ibaže sú prípady, takzvané „nie normálne okolnosti“, keď tento zmysel, táto právom vysoko hodnotená prakticky orientovaná znalosť vyhlási, že smer, ktorý sme zvolili, je správny, že teda nech sa páči, to bude ono, aha, tadiaľto, toto je správne – ale správny je aj opak, vyhlási ten istý zmysel, no a vtedy nastáva blúdenie postojačky, lebo je tu ten človek, s dvoma ťažkými kuframi v rukách a obutý vo výborne podbitých bagančiach, a mohol by sa vybrať aj doprava a nemýlil by sa, ale mohol by sa vybrať aj doľava a ani vtedy by sa v žiadnom prípade nemýlil, čiže keď oba, avšak diametrálne odlišné smery považuje za dobré, a za dobré ich ten náš vnútorný zmysel považuje tak, že na to má všetky príčiny, veď prinajmenšom udanie týchto dvoch, navzájom si diametrálne protirečiacich smerov v rámci onoho praktického zmyslu sa už deje v mechanizme vymedzenom podľa túžby, čiže „choď doprava“ má takú istú cenu ako „choď doľava“, keďže oba smery ukazujú na kraj, ktorý naša túžba pokladá za najvzdialenejší, vedúci odtiaľto čo najďalej, bod, kam sa vďaka udanému smeru máme dostať, už vôbec neurčuje praktická znalosť, zmysel, schopnosť, ale jedine túžba, prahunie po tom,

aby sa človek od svojej momentálnej situácie nielen čo najviac vzdialil, ale aj raz a navždy dostal na najslubnejšie miesto, kde sa môže upokojiť, lebo veď o to ide, o upokojenie, toto hľadá človek v tej vytúženej dialave, utíšenie akéhosi nevýslovne deprimujúceho, bolestivého, šialeného nepokoja, ktorý ho zachvacuje pri každom pomyslení na svoju momentálnu situáciu, na východiskový bod, na tú nekonečne cudziu krajinu, v ktorej sa teraz nachádza a odkiaľ musí odísť, lebo tu je všetko neznesiteľné a neúnosné a chladné a ponuré a nevlúdne a smrteľné, no odkiaľ sa od prvej chvíle nevie od úžasu ani pohnúť, keď na to príde, a skutočne žasne nad tým, že je zo svojej podstaty spútaný, a spútaný je práve pre ten svoj inak bezchybne fungujúci zmysel pre praktickosť, ktorý zároveň ukazuje dvoma protichodnými smermi, že nech sa len vydá na cestu, dobre urobí, ibaže ako môže vyraziť dvoma navzájom si odporujúcimi smermi, to je otázka a aj ňou zostane, stojí tu, akoby ho tu boli ukotvili ako nejakú schátranú loď, stojí zhrbený pod ťarchou ťažkých kufrov, stojí, nehýbe sa, a takto, stojac, nehybne, napokon vyráža do širého sveta jedným, na tom už nezáleží, ktorým smerom, a nepohne sa ani o piad', keď je už ďaleko a začne jeho blúdenie v širom svete, pretože kým sa jeho v skutočnosti nehybná zhrbená postava vrýva ako nejaká socha do toho neopustiteľného, zo svojej podstaty sa zjavuje na každej ceste: vidia ho vo dne i v noci, vie sa o ňom v Amerike a vie sa o ňom v Ázii, poznajú ho v Európe a poznajú ho v Afrike, chodí po horách a chodí po riečnych údoliach, ide a ide a neprestáva

vandrovať ani na jedinú noc, len tu a tam si na hodinu odpočynie, ale aj vtedy spí ako zviera a spí ako vojak a nič sa nepýta a za nikým dlho nehľadá, vyzvedajú od neho, a ty čo stváraš, ty blázon, kam kráčaš s takýmto nepríčetným pohľadom, sadni si a odpočiň si, zavri oči a zostaň tu na noc, no tento človek si nesadne a neodpočynie, nezavrie oči, lebo nezostane na noc, lebo nikde nezostáva dlho, lebo vraví, ak vôbec niečo povie, že on vždy musí ísť, a jasne na ňom vidieť, že aj keby sa ho niekto spýtal, kamže, kam tým pochodovým krokom, nikomu by to neprezradil, lebo by už sám nevedel, čo azda predtým mohol vedieť, keď tam stál s dvoma ťažkými kuframi: vydal sa naverímboha do sveta, vydal sa, ale vlastne nemal cestu, takže ani nemohol byť na ceste, vyzeral skôr ako úbohý duch, ktorého sa nikto nebojí, ani deti ním nestrašili, ani v kostoloch neševelili jeho meno, aby sa vyhol mestu, keď sa tu a tam zjavil, len mávli rukou, že už je tu zas, lebo sa znova a znova objavoval v Amerike a v Ázii, a znova a znova sa ukazoval v Európe a v Afrike, a začal vzbudzovať dojem, že vlastne chodí dookola, okolo sveta ako hodinové ručičky, a aj keď jeho prítomnosť zo začiatku tu a tam vyvolala záujem, ako ho vyvolá aj úbohý duch, keď prišiel druhý alebo tretí alebo štvrtýkrát, už len mávli rukou a úprimne nikoho nezaujímal, takže začalo ubúdať príležitostí, keď sa mu pokúšali klásť otázky alebo mu ponúkali miesto, čoraz zriedkavejšie pred neho kládli nejaké jedlo, a ako čas plynul, už ho neradi vítali v dome, lebo ktovie, vpravili si medzi sebou, o čo tu vôbec ide, hoci bolo zrejmé, že ich len omrzelo, a to

definitívne, lebo na rozdiel od hodinových ručičiek nič neukazoval, nič neznamenal, a čo svet trápilo najväčšmi, samozrejme, ak tento svet vôbec niečo trápilo, tak to bolo v prvom i v poslednom rade to, že tento človek za nič nestál, len tak si chodil a nemal na svete žiadnu hodnotu, tak sa stalo, že prišiel čas, keď sa po tomto svete pohyboval doslova bez toho, aby si ho niekto všimol, zmizol, jeho látka sa akoby vyparila, stal sa pre svet ničím, teda sa naňho zabudlo, čo, samozrejme, neznamenal, že by nebol prítomný v realite, pretože v tej práveže zostal, ako sa neúnavne premával medzi Amerikou a Áziou, Afrikou a Európou, akurát akoby sa spojenie medzi svetom a ním prerušilo, a tak sa taký zabudnutý stal neviditeľným, a tým zostal načisto osamotený, a práve od tohto momentu si v istých fázach svojho putovania začal všímať, že v tomto príbehu sú aj iné postavy, načisto ako on, z času na čas sa totiž ocitol zoči-voči načisto podobným, ktoré boli celkom načisto také isté ako on, akoby hľadel do zrkadla, najskôr sa zľakol a rýchlo opustil mesto alebo krajinu, ale potom neskôr sa už zavše pozabudol a obzeral si tieto zvláštne postavy, začal ich skúmať, hľadal rozdiely medzi svojím a ich výzorom, ale ako čas plynul a osud mu podsúval čoraz viac týchto bludárov, bolo každým okamihom jasnejšie, že rovnaké kufre aj rovnako zhrbený chrbát, aj celé to, ako sa držal pod ťarchou a ako sa vliekol vpred na ceste, všetko sa podobalo, teda nieže sa podobalo, ale všetko bolo naozaj načisto také isté, dokonca i majstrovsky podbité baganče, a tiež si všimol, keď sa raz zašiel do akejsi

väčšej haly napiť vody, že aj podrážky boli rovnako majstrovské, a takmer mu stuhla krv v žilách, keď zbadal, že celá sála je plná práve takých ľudí, ako on, rýchlo sa napil a chvatne opustil to mesto a tú krajinu a od tých čias už nikdy nevkročil tam, kde predpokladal alebo cítil, že by mohol stretnúť takýchto bludárov, od tých čias sa im teda vyhýbal, a tak zostal nadobro sám a jeho putovanie stratilo svoju posadnutú náhodnosť, ale kráčal ďalej, neúnavne, a nastala celkom nová éra tohto putovania, lebo si bol istý, že až po tomto rozhodnutí, keď sa nútil do labyrintu, aby sa vyhýbal, ako to len bolo možné, tým, čo boli načisto ako on, že teda až odteraz sa mu začali snívať sny, spával totiž na úplne náhodných miestach a v úplne náhodných hodinách, krátko a plytko, a v zriedkavých časových úsekoch týchto krátkych a plytkých spánkov sa mu ako nikdy predtým začalo snívať, a to vždy navlas ten istý sen, sen o tom, ako sa jeho putovanie blíži ku koncu a že pred sebou vidí nejaké veľké hodiny alebo koleso či otáčajúcu sa dielňu, nikdy to po prebudení nedokázal s istotou identifikovať, ale v každom prípade prichádza k niečomu podobnému, alebo ku kombinácii týchto vecí, vchádza do týchto hodín alebo kolesa alebo dielne, uprostred sa zastaví, a v tej nevýslovnej únave, v ktorej strávil celý život, sa zosunie na zem, akoby ho zastrelili, padne ako veža, ktorá sa zrúti sama do seba, ľahne si padnúť na bok, aby konečne zaspal, ako zviera vyčerpané do krajnosti, a tento sen sa opakoval stále dookola, kedykoľvek sklonil hlavu v nejakom kúte alebo sa mu ušla nejaká pričňa, zakaždým znova videl ten

istý sen, hoci by bol mal vidieť niečo celkom iné, lebo ak by zdvihol zrak, keby raz zdvihol hlavu, večne sklonenú počas toho potulovania, ktoré akoby trvalo už celé stáročia, potom by bol videl, že stojí stále tam, v rukách dva kufre, na nohách majstrovsky podbité baganče, a je taký ukotvený na tom kúsku zeme, na ktorom stojí, že nemá ani nádej, že sa z neho niekedy pohne, lebo tam musí stáť až do konca vekov, zapriahnutý do dvoch dobrých smerov naraz, musí tam stáť až do konca vekov, lebo ten bod je jeho domov, doň sa narodil a v ňom musí zomrieť, tam musí zomrieť, doma, doma, kde je všetko studené a smutné.

O RÝCHLOSTI

Chcem predbehnúť Zem, odbáčam na lúke pri moste cez potok, odbáčam z lesnej temnoty za krmidlom pre jelene, odbáčam na cestu pri Monowitzi na rohu ulíc Schuhkammer a Kleiderkammer a chcem byť rýchlejší ako Zem, nech som už začal premýšľať bársktorým smerom, všetko viedlo len sem, že zanechaj všetko a predbehni Zem, a odbočil som a vyrazil a inštinktívne som vyrazil správne, lebo som sa nevydal na Východ ani na Juh či na Sever, ani na Západ, ani v nejakom uhle od týchto, ale rovno a divoko som do toho celého vrazil, lebo mi napadlo, že ak chce človek predbehnúť Zem, najsprávnejšie bude, ak sa jej postaví tvárou v tvár a vrazí do toho, takže som sa jej úprimne postavil tvárou v tvár a vrazil som do toho, rozbehol sa a hneď na prvý pokus sa skutočne zdalo, že som urobil dobre, že tak to má byť, veď celý ten šialený hnev, ktorý sa zmenil na bremeno úlohy, budova, ranná kuchyňa, stôl so šálkou, šálka s čajom pariacim sa v smaragdovej farbe, a ako sa vôňa hadí vozvysok a všetky steblá trávy na lúke perliacej sa od rannej rosy a prázdne krmidlo pre jelene v lesnej temnote, toto všetko vzhľadom na svoju podstatu stálo proti mne, takže ja, ktorý som chcel byť rýchlejší ako Zem a odbočil na rohu, na lúke alebo z lesnej temnoty, ja som musel ísť navlas presne proti všetkému, čo predstavuje Zem, bolo teda jedno, kadiaľ sa vyberiem, veď celý

stvorený svet, celá miliarda krát miliarda súčastok tohto hrozivo veľkého sveta, všetko akousi nepochopiteľnou rýchlosťou len krúžilo odniekiaľ niekam, čiže celý všehomír proti mne, čiže ja, ktorý som chcel byť rýchlejší a svoju rýchlosť zamýšľal inštinktívne zvoliť s nadfyzikálnou nepredvídateľnosťou protichodného smeru, totiž so samozrejmou slobodou, a ja, ktorý som sral na to, že Zem sa krúti, musel som ísť v ústrety, áno, v ústrety tomuto hrozivému svetu a všetkému, čo je v ňom kút, lúka, lesná temnota – totiž nie, svetlo mi zrazu, kdeže v ústrety, beda mi, práveže nie v ústrety, práve som nesprávne odbočil inštinktívne na rohu, na lúke a z lesnej temnoty, veď vôbec nie je jedno kadiaľ, pretože ak jej naozaj chcete čeliť, nemôžete sa k nej len tak postaviť, musíte sa nad tým naozaj zamyslieť a vybrať si správny smer, ó, božemôj, v okamihu som sa otočil okolo svojej osi, ako som si mohol inštinktívne myslieť, že ak sa vyrútim proti Zemi s rozhodnutím „ktorýmkoľvek smerom“ v hlave, tak jej rýchlosť a moja sa budú navzájom zohľadňovať, rešpektovať, a takto sa budú sčítavať, bude to rýchlosť Zeme, ktorá sa otáča zo západu na východ, a bude to moja rýchlosť, ktorá za predpokladu kráľovskej nehybnosti svojho východiskového bodu ako absolútnej hodnoty pobeží proti nej dobre rozlíšiteľným spôsobom, malá malosť vo Veľkom Celku, malý protismer k Veľkému Smeru, nezávisle od seba, vo vzájomnom vzťahu len v tom, že Veľký Smer dáva miesto malému protismeru v sebe samom, a tak sa stravuje, aký skrat, usúdil som a obrátil som sa, ale prečo by som si mal myslieť niečo

také, a ešte k tomu inštinktívne, veď ak už hovoríme o jedinom vzťahu, potom ten jediný vzťah ani nemôže byť iný, než že jedno do seba pojme druhé, že jedno obsahuje druhé, že jedno je súčasťou druhého, podriadeným, nižšie postaveným malým bratom, sestričkou, ktorých Veľký berie so sebou, kamkoľvek ide, a teda Zem sa naozaj pohybovala veľmi správne a výlučne zo západu na východ, a v nej som bol ja, túžiaci byť rýchlejší, vo vzťahu k nej, a to v najprísnejšie logickom vzťahu, konkrétne že táto rýchlosť, rýchlosť Zeme, obsahovala túto rýchlosť, rýchlosť môjho behu, či už tak alebo onak, v každom prípade ju obsahovala, keď z nejakého Veľkého Hľadiska mohlo byť jedno, či bežím proti nej, lebo potom mínus, alebo rovnakým smerom, pretože potom plus, ale pre mňa, z môjho vlastného trpkého hľadiska, to bolo naozaj dôležité, pretože to je to, čo som chcel, byť rýchlejší ako Zem, takže plus bolo presne to, čo som potreboval, teda nie *Veľký Slobodný Veľkocelok a v ňom Malý Nezávislý Malocelok*, ale to, ako bežím vo Veľkej Fyzikálnosti, teraz už správnym smerom, teda zo Západu na Východ, spolu so Zemou, lebo práveže takto, práve touto metódou, no, samozrejme, ak chcem byť rýchlejší ako Zem, a bežal som spolu so Zemou, zo Západu na Východ, zo západného smeru do východného, a už som bol rýchlejší, zasiahlo ma, ako blesk, vedomie, že rýchlosť Zeme dosahujem aj bez jediného pohybu, a ešte keď bežím po jej povrchu vpred smerom na východ, to je jasné, vydychoval som čoraz šťastnejšie, vonku bolo sviežo, *noc pod šírým nebom, alebo skôr úsvit,*

alebo skôr niečo medzi tým, tam som bol zavretý, ale už som sa celkom uvoľnil, celkom, vďaka myšlienke, že teraz bežím správnym smerom, aby som bol rýchlejší ako Zem, pretože Zem je myšlienka, domnieval som sa na samom začiatku, a chcel som byť rýchlejší ako myšlienka, predbehnúť myšlienku, to bol môj náhly cieľ a za ním som išiel, keď som zabočil na roh Schuhkammer a Kleiderkammer v Monowitzi alebo na ligotavú lúku pri moste cez potok, alebo z lesnej temnoty za krmidlom pre jelene, len aby som sa najprv inštinktívne na odchode pomýlil, ale potom sa opravil a v okamihu zorientoval, zo Západu na Východ, ako malý celok vo Veľkom Celku, kde som k jej rýchlosti musel pridať len svoju, a to som aj urobil, teda teraz som bežal, ako som len vládol, utekal pod obrovskou oblohou, ktorá sa prevracala z noci do úsvitu, a v hlave som nemal nič iné, len že všetko je v poriadku, iba pridám k jej rýchlosti svoju rýchlosť, keď do mňa opäť zrazu udrelo, že no dobre, ale o koľko som rýchlejší než Zem, a je to vôbec zaujímavé?, o koľko som rýchlejší?, nie, to nie je zaujímavé, povedal som si, kým som bežal, čo som vládol, zaujímavé je jedine to, aby sme predbehli myšlienku, teda aby sme boli rýchlejší než Zem, lenže keď mi môj braček začal v hlave počítať, že tu máme rýchlosť Zeme, to dôstojne sa odvracajúce ohromne večné per sekundum, a máme z môjho bežeckého výkonu vyplynúšie príležitostné per sekundum, tak vtedy sa mi zrazu zazdalo, že na to, aby som bol rýchlejší ako Zem, by stačila akákoľvek, ľubovoľná hodnota, vďaka ktorej by som ju predbehol,

a tým pádom až tak veľmi bežať nemusím, pomyslel som si, pretože moja celková rýchlosť by sa takmer vôbec nezmenila, keby som trochu *znížil rýchlosť behu, a už som ju aj znižoval*, rýchlosť behu, zrazu sa mi rozjasnilo, že mám nezmerateľne veľa možností byť rýchlejší ako Zem, stačí, ak budem pokračovať zo Západu na Východ, a stačí, ak budem bežať, lebo, nedotýkajúc sa teraz lákadiel, ktoré ponúkajú zeme-pisné šírky, ktoré by ich nesmierne znásobili, existuje nevýslovné množstvo rýchlostí, ktoré si môžem zvoliť, nekonečné množstvo hodnôt rýchlosti behu, vlastne, pomyslel som si, keď som pokračoval v znižovaní tejto rýchlosti behu, vlastne stačí, ak... budem kráčať, ak budem jednu nohu klásť pred druhú, ide o to, aby som kráčal zo Západu na Východ, stačí, ak sa nezastavím, a na to, aby som sa nezastavil, existujú miliardy a miliardy možností rýchlosti, kde som slobodný, úplne slobodný, poznamenal som si pre seba, ako moje kroky inštinktívne a pozvoľna spomaľovali, celkom slobodne sa môžem rozhodnúť, ako rýchlo pôjdem, aby som bol rýchlejší ako Zem, a teda rýchlejší ako myšlienka, lebo Zem je myšlienka, toto mi chodilo po rozume skôr, než som sa pred chvíľou vydal na cestu, toto, keď som na lúke pri moste zabočil cez potok, keď som zabočil z lesnej temnoty za krmidlom pre jelene, keď som zabočil pri Monowitzi na rohu Schuhkammer a Kleiderkammer. Ak sa nepomýlim, vravel som si, a budem sa držať správneho smeru, ak budem skrátka len pokračovať, alebo dokonca ak sa budem len tak prechádzať na čerstvom rannom vzduchu, aj tak

dosiahnem svoj cieľ a budem rýchlejší ako Zem – len tá lesná temnota bude čoraz vzdialenejšia, len tá lúka, ten roh, len vôňa toho smaragdového oparu sa navždy stratia v čase, v nekonečne, nenávratne.

CHCE ZABUDNÚŤ

Nachádzame sa uprostred cynického zúctovania so samým sebou; ako nie príliš vynikajúce deti jednej nie príliš vynikajúcej éry, ktorá sa ako éra bude považovať za dovŕšenú až vtedy, keď každý tvor, ktorý sa v nej zmieta, spočinie v jednom z najhlbších tieňov ľudských dejín a definitívne dosiahne svoj smutný a prechodne jasný cieľ: zabudnutie. Chce zabudnúť na to, že sama všetko prehrala, že nemôže viniť iných, cudziu mocnosť, osud, vzdialený, zlovestný zásah; len sama si môže za to, že už nemá ani boha, ani ideály. Chce zabudnúť, lebo nebola schopná ani dôstojne znášať svoju trpkú porážku, lebo jej charakter nahlodal pekelný dym a pekelný lieh, lebo z túženia niekdajšieho metafyzického cestovateľa po anjelskej ríši nezostalo naozaj nič iné, len dym a lacný lieh – z túžby iba špinavý dym, z omračujúceho nápoja posadnutosti len smradľavý alkohol.

Dejiny sa neskončili, nič sa neskončilo, nemôžeme si nahovárať, že by sa nami čokoľvek završovalo. Iba v niečom pokračujeme a nejako to udržujeme, niečo pokračuje, niečo sa uchová.

Ešte vytvárame umelecké diela, ale už ani nehovoríme o tom ako, také je to nepovznášajúce. Vychádzame z toho, čo sa doposiaľ vzťahovalo na podstatu condition humaine, a svedomito, v skutočnosti však bez nápadu, nanajvýš disciplinovane, v skutočnosti ako väzni uviaznutého duchovného stavu, sa znova

ponárame v tejto bahnistej vode zobraziteľnej úplnosti ľudskej existencie. Už sa nedopúšťame ani omylu divochov, tvrdiac, že náš súd je posledným súdom, ani nevyhlasujeme, že odtiaľto už niet kam ďalej. Nemôžeme povedať, že zato, že vo veciach nie je zmysel, pre nás už v dielach nie je čas ani príbeh, takisto nemôžeme tvrdiť, že by niekto okrem nás samých mohol niekedy zistiť, čo by malo byť tým zmyslom vo veciach, ale na druhej strane pokladáme za dokázané, že sa vo svojom sklamaní zbytočne pokúšame odvrátiť od seba a vydať sa smerom k nejakému vznešenejšiemu cieľu, k nejakej vyššej moci, naše pokusy zakaždým skončia katastrofou. Márne my chceme hovoriť o prírode, príroda to nechce, márne chceme hovoriť o božskom, božské to tiež nechce, a vôbec, darmo sa snažíme, nie sme schopní hovoriť o čomkoľvek *okrem seba samých*, pretože my môžeme hovoriť len o dejinách, o stave človeka, o jeho nikdy sa nemeniacej príslušnosti, ktorej podstata je taká štekľivá len pre nás, ale inak, z hľadiska „božského inak“, je tá podstata, možno naozaj od vekov a naveky, všetko jedno.

Aké krásne by bolo mať svet a ten svet ukončiť tak, že by sme niekde v tomto lúčiacom sa svete usporiadali sériu prednášok a jej podtitul by bol „Séria prednášok o teórii krajiny“, kde by ako v nejakej cirkusovej aréne jeden za druhým prednášali o teórii krajiny fyzik, potom umenovec, básnik, geograf, biológ, hudobný vedec, architekt, filozof, anarchista, matematik, hvezdár a tak ďalej, pochádzajúci zo všetkých končín sveta, a kde by pred stálym, nikdy sa nemeňiacim poslucháčstvom onen fyzik, onen umenovec, onen básnik, onen geograf, onen biológ, onen hudobný vedec, onen architekt, onen filozof, onen anarchista, onen matematik, onen hvezdár a tak ďalej vyrozprávali, čo si myslia o krajine z vlastného uhla pohľadu, ale kde by hlavný názov prednáškového série znel „Krajina nie je“, čo by naznačovalo, že tu už aj vzťah medzi názvom a predmetom je zvláštny, kde by umelec i vedec z pohľadu poézie, hudby, matematiky, architektúry, umenia, geografie, biológie, básnického jazyka a fyziky, filozofie a anarchie rozprávali o tom, čo si myslia oni a čo si máme na základe ich návrhov myslieť o krajine my – a to všetko v znamení súhrnného vyhlásenia, ktoré popiera, že tento predmet, krajina, vôbec *existuje*. Protirečenie je však len zdanlivé: táto prednášková séria by sa mohla práve tak (trpko) volať „Všetko je krajina“, ako sa volá (objektívne) „Krajina

neexistuje“. Vyjadrovali by sa totiž k tomu, čo pre nich a pre nás znamená bytosť, z ktorej *hľadiska* krajina existuje, keď sa pozrie na vesmír, akú váhu má tá otázka, že či nás nepochybne obmedzená povaha ľudského pohľadu môže priviesť aj k tomu závažnému – pretože nedokázateľnému – tvrdeniu, podľa ktorého si možno osvojiť aj iné hľadisko než ľudské – ak je raz situácia taká, že krajina neexistuje, ak sa už veci majú tak, že pre nás predsa, nech sa pozrieme kamkoľvek, je všetko krajina a krajina, v ruinách i v nepoškodenom stave a všade, ak sme už pri tom, že sme uväznení v čarovne tesnom priestore ľudského pohľadu takmer na dočasnom konci mučivej duchovnej cesty museli dospieť k tomu, že okrem tejto čarovnej stiesnenosti už vlastne na ničom inom neľpieme, na ničom inom, na nijakom bytí, ba už ani na bytí, iba na príslube, že raz v nejakej krajine, v najhlbšej kráse a zániku budeme môcť zazrieť niečo: niečo, to, čo sa nás *týka*.

NAJNESKÔR V TURÍNE

Pred dobrými sto rokmi, roku 1889, v deň podobný tomu dnešnému, Friedrich Nietzsche vyjde z dverí svojho domu na Via Carlo Alberto číslo šesť v Turíne, možno na prechádzku, možno aby si vyzdvihol listy na pošte. Neďaleko, alebo už práveže veľmi ďaleko od neho, sa kočiš fiakra – takpovediac! – trápi so svojim tvrdohlavým koňom. Márne naňho nalieha, kôň sa ani nehne a kočiš – Giuseppe? Carlo? Ettore? – stratí nervy a pustí sa do zvierata s bičom. Nietzsche sa dostáva do bodu pochopiteľného šialenstva a kruté divadlo kočiša, ktorý už má zjavne od zúrivosti penu okolo úst, sa končí. Obrovský pán s hustými fúzmi totiž – na sotva skrývané pobavenie divákov – zrazu vyskočí na koč a vzlykajúc padne koňovi okolo krku. Domov ho vezme jeho domáci, nehybne a mlčky leží dva dni na pohovke, ešte vysloví povinné posledné slová („Mutter, ich bin dumm“) a potom žije ďalších desať rokov ako krotký blázon v opatere svojej matky a sestry. Čo sa stalo s koňom, nevieme.

Tento príbeh, ktorého dôveryhodnosť je inak nanajvýš pochybná – tu sa mu však z pochopiteľných dôvodov s prirodzenou svojvôľou predsa len pripisuje pravdivosť –, ako model drámy rozumu s osobitnou presnosťou osvetľuje koniec nášho ducha. Diabolská star živej filozofie, oslnivý protivník takzvaných

„univerzálnych ľudských právd“, nenapodobiteľný majster v prchkom, takmer zadúšajúcom odmietaní súcitu, odpustenia, láskavosti a spolupatričnosti – na krku *bitého koňa*? Použijúc neodpustiteľne vulgárne, ale potrebné slovné spojenie: akože nie na kočišovom? Pri všetkej úcte k doktorovi Möbiovi, pre ktorého je toto všetko len obyčajným prípadom prepuknutia *progressiva paralysis* spôsobenej syfilisom, my, neskorší potomkovia, sme svedkami záblesku zistenia, že ide o tragický omyl: po takom dlhom a mučivom boji tentoraz Nietzscheho bytosť povedala nie Nietzscheho vo svojich dôsledkoch mimoriadne pekelnému myšlienkovému pochodu. Thomas Mann píše, že táto chyba spočíva v tom, že tento „nežný prorok“ skazeného života „považoval život a morálku za protikladné hodnoty. Pravdou je,“ dodáva, „že patria k sebe. Etika je oporou života a morálny človek je skutočným občanom života.“ Táto nepodmienenosť vznešenej deklarácie, toto Mannovo vyhlásenie je také krásne, že by stálo za to venovať mu trochu času a trochu sa na ňom povozit', ale my to predsa neurobíme, našu loď teraz kormidluje Nietzsche z Turína, a to znamená nielen iné vody, ale žiada si to aj iné nervy, a dokonca by sa žiadalo príhodne povedať, že nervy ako laná. A budeme ich aj potrebovať, pretože úplne šokujúco dorazíme do toho istého prístavu, do ktorého by nás zaviedla tamtá mannovská veta, budeme ich potrebovať, pretože aj keď je ten prístav rovnaký, budeme sa v ňom cítiť inak, než nám sľubuje on.

Nietzscheho Turínska dráma naznačuje, že žiť

v duchu morálneho zákona nie je rang, pretože si nemôžem vybrať opak. Môžem žiť *proti nemu*, no tým nemôžem uniknúť tajomnej a skutočne nepomenovateľnej sile, ktorá ma s ním nerozlučne spája. Ak to totiž urobím a budem žiť proti nemu, môžem sa celkom bezpečne orientovať v spoločenskom bytí organizovanom človekom, a teda celkom neprekvapivo úbohom, v ktorom, vyjadrené Nietzscheho slovami, „žiť a byť nespravodlivý je to isté“, no nemôžem sa orientovať v neriešiteľnom konflikte, ktorý ma niekedy stavia do centra túžby po zmysle mojej existencie. Lebo tak, ako som súčasťou tohto spoločenského sveta, som aj súčasťou toho, čo, ktovie prečo, neustále nazývam väčším celkom, väčším celkom, ktorý do mňa vložil – aby som použil nevyhnutný výraz obracajúci sa na Kanta – ten a práve ten zákon s tým smutným mandátom slobody, že ho môžem porušiť.

Tu sa už plavíme medzi bójami, ktoré označujú prístav, trochu naslepo, pretože nám pri manévrovaní nemôže pomôcť spiaca posádka majáka – aby sme potom vnútri spustili kotvu do šera, ktoré okamžite pohlí našu otázku, či tento väčší celok potom odráža vyšší zmysel tohto zákona. A tak tu stojíme, nič nevieme, ale sledujeme našich spoločníkov, ktorí sa k nám pomaly približujú z tisícich strán, nič neodkazujeme, len ich pozorujeme a plní súcitu mlčíme. Myslíme si, že tento súciti v nás je správny a že by bol správny aj v tých, ktorí prichádzajú, veď ak aj nie dnes, tak to bude tak zajtra... alebo o desať... alebo o tridsať rokov.

Najneskôr v Turíne.